

هدف کلی: آشنایی با افق بیداری اسلامی

اهداف جزئی: نخستین انقلاب، تاثیرات انقلاب اسلامی بر جهان اسلام، جغرافیای فرهنگی جهان جدید،

مفاهیم اساسی: جهان دو قطبی، جنبش، ارزش های سکولار جهان غرب، انقلاب فرانسه، انقلاب های ۱۸۳۰ و ۱۸۴۸، انقلاب روسیه، انقلاب ها و جنبش های آزادیبخش قرن بیستم، انقلاب اسلامی، رویکرد روشنفکران نسل اول برای حل چالش های جهان اسلام، رویکرد روشنفکران نسل دوم برای حل چالش های جهان اسلام، مسئله فلسطین و اسرائیل، جبهه پایداری و مقاومت، گروههای مبارز فلسطینی، قرارداد کمپ دیوید، جنبش انتفاضه، جهاد اسلامی افغانستان، جبهه نجات اسلامی در الجزایر، جنبش ها و انقلاب های گسترده مردمی در کشورهای عربی سال ۱۳۸۹، بهار عربی، بیداری اسلامی، آرمان ها و ارزش های انقلاب اسلامی، شکل گیری یا گسترش اندیشه های پسامدرن، شکل گیری نظریه های افول سکولاریسم، کودتای نوژه، جنگ تحمیلی ایران و عراق، جهان اسلام به عنوان یک قطب فرهنگی، پایان تاریخ فوکویاما، نظریه جنگ تمدن ها، قطب بندی جدید فرهنگ و تمدنی، مقابله مستقیم سیاسی و نظامی، تبلیغ معنویت های کاذب و سکولار، سازماندهی و شکل دهی جریان های تروریستی، اسلام آمریکایی، جنگ رسانه ای، اختلاف فرقه ای و مذهبی.

معانی لغات درس:

لغت	معنی	لغت	معنی	لغت	معنی
افق	چشم انداز - امتداد	حیاتی مجدد	زندگی دوباره	اتکا	توکل - متکی
بیداری اسلامی	احیای تفکر دینی	مقهور	شکست خورده	انتفاضه	تکان دادن - شورش
دورنما	منظره، چشم انداز	مرعوب	ترسیده	جهاد اسلامی افغانستان	*
دست یافتنی	نزدیک، در دسترس	غاصب	زورگو - ستمگر	بهار عربی	*
تنگنا	بن بست	رسمیت	بذیرفتن	نخبگان	تیز هوش
چالش	اختلاف - بحران	قائل	سخنگو	ترسیم	رسم کردن
نوع بشر	نژاد انسان - بشریت	عرصه	صحنه - میدان	ذخایر معرفتی شیعی	اندوخته معرفتی شیعه
دستاورد	نتیجه کاری	تقابل	تضاد - رویارویی	آموزه های اسلامی	آموخته های اسلامی
جهان دو قطبی	جهان متضاد	تجهیز	آماده سازی - تدارک	کانون	مرکز
متن فرهنگ اسلامی	درون فرهنگ اسلامی	مظهر	نشانه	اعلان	آشکار کردن
بر می خاست	بر پا می شد	رییس جمهور وقت	رییس جمهور همان زمان	صدر هیئت رئیسه	رئیس جمهور
بسط	گسترش	کمپ دیوید	*	تاریخ ساز	تعیین کننده - سرنوشت ساز
ارزش های مدرن	ارزش های دنیوی	تضعیف	سست و ناتوان	راه نوین	راه جدید
خاستگاه	منبع - سرچشمه	ساقط	سقوط و نابود	کودتای نوژه	*
تثبیت	اثبات - ثابت	القا	آموختن	منحصر به فرد	بی نظیر
پایان تاریخ فوکویاما	*	رویکرد خصمانه	نگاه خصمانه	معنویت کاذب	معنویت دروغین
خلا معنوی	نبود معنویت	جنگ رسانه ای	جنگ نرم	فرقه	دسته - طایفه
تروریستی	*	همه جانبه	آنچه از هر جانب و هر طرف صورت گیرد	پیش رو	برابر - نزدیک

* پایان تاریخ فوکویاما : نظریه ای که فرانسیس فوکویاما مطرح کرد . * تروریستی : به شخصی گفته می شود که با اسلحه مرتکب قتل سیاسی شود . * کمپ دیوید : محل استراحتگاه و خانه بیلابلی رییس جمهور آمریکا می باشد . * جهاد اسلامی

افغانستان : پاسداران جهاد اسلامی افغانستان که با عنوان سپاه هم شناخته می شوند ، یکی از احزاب مردم هزاره اهل تشیع در سالهای جنگ داخلی افغانستان بود . * بهار عربی به انقلاب ها ، خیزش ها و اعتراضات در جنوب غربی آسیا و شمال آفریقا در سال ۲۰۱۰ گفته می شود که برخی از آنها تاکنون ادامه دارد . این اعتراضات بدان سبب که در کشورهای عرب در حال پیگیری است با عنوان بهار عربی یاد می شود . * کودتای نوژه یا کودتای نقاب یا سرواژه (نجات قیام ایران بزرگ) که بعدها به نام کودتای نوژه معروف شد حرکت نظامی بود که پس از به قدرت رسیدن نظام جمهوری اسلامی در ایران ، توسط تنی چند از افسران ارتش شاهنشاهی برای بازگرداندن شاپور بختیار و حذف سید روح الله خمینی و نابودی نظام نوپای جمهوری اسلامی در پادگان شهید نوژه همدان طرح ریزی شده بود .

..... مقدمه ..... صفحه ۱۲۳ و ۱۲۴ .....

● شعر ابتدای درس خانه دوست کجاست اثر سهراب سپهری اشاره به بیداری اسلامی دارد و در شعر سهراب سپهری واژه هایی همچون : خانه دوست ، فلق ، شاخه نور ، بلوغ و..... با مفهوم بیداری اسلامی مطابقت و همخوانی دارد و بیداری اسلامی را نشان می دهد که در حال حاضر بشریت دنبال آن است .

● جریان بیداری اسلامی مبتنی بر این باورهاست :

- تغییر موقعیت ملتها و کشورها ی پیرامونی ، در نظام جهانی سلطه را اوج همت خویش نمی بیند .

- تنها آرمان بشر را صلحی که بی توجه به عدالت است نمی پندارد

- از افق جهان متجدد به عالم نمی نگرد تا در تنگنای جهان سکولار و چالش ها و بحران های ذاتی آن متوقف گردد .

- بیداری اسلامی ، دفاع از محرومان جهان را وظیفه خود می داند .

- نوع بشر را مخاطب خود قرار می دهد .

- حل مشکلات معرفتی و معنوی بشر را در محدوده رسالت خویش قرار می دهد .

..... نخستین انقلاب ..... صفحه ۱۲۴ و ۱۲۵ .....

● از نظر برخی از اندیشمندان علوم اجتماعی نخستین انقلابی که بعد از انقلاب فرانسه رخ داد **انقلاب اسلامی** بود .

● در جهان دو قطبی قرن بیستم هویت جنبش ها ، انقلاب ها و کشورها بر اساس **جایگاه و اهمیت شان** برای یکی از دو قطب جهان یعنی بلوک شرق یا غرب شناسایی می شود . بر اساس این جمله انقلاب اسلامی از این جهت که نظام سیاسی وابسته به بلوک غرب را (**رژیم پهلوی**) هدف قرار داد **اهمیت** پیدا کرد . اما از این جهت که از حمایت های بلوک شرق استفاده نکرد از اهمیت آن کاسته شد .

● امریکا قبل از انقلاب به حمایت از رژیم پهلوی مانعی را در مرز جنوبی شوروی ایجاد کرده بود اگر انقلاب اسلامی وابسته به جریان چپ می شد این مانع فرو می ریخت و این به نفع شوروی بود . اما انقلاب اسلامی بلوک شرق را از این جهت حمایت نکرد .

- از نظر دولتمردان غرب انقلاب اسلامی از این جهت که از حمایت های بلوک شرق استفاده نکرد معتقد بودند که تداوم نمی یابد و توان مقاومت خود را از دست می دهد لذا به ناچار مجبور است دیر یا زود از حمایت های بلوک غرب کمک بگیرد آنها این انقلاب را بر اساس معیارهای فرهنگ غرب می سنجیدند در حالیکه این انقلاب از متن فرهنگ اسلامی بر می خاست .
- انقلاب اسلامی بر مبنای ارزش ها و آرمان های سکولار و دنیوی جهان غرب نبود بلکه بر مبنای ارزش ها و آرمان های اسلامی شکل گرفت و از متن فرهنگ اسلامی بر می خاست . و برای حفظ هویت اسلامی و تامین حقوق از دست رفته اسلامی شکل گرفت . این انقلاب نخستین انقلابی بود که بعد از انقلاب فرانسه شکل گرفت . در حالیکه انقلاب های دیگری که بعد از انقلاب فرانسه رخ دادند انقلابی جدید نبودند بلکه همه برای بسط و توسعه انقلاب فرانسه به وجود آمدند.
- انقلاب فرانسه در سال ۱۷۸۹ با ارزش ها و آرمان های مدرن پس از رنسانس شکل گرفت . این انقلاب از همان ابتدا دچار مشکلاتی شد به ناچار برای حل مشکلات خود انقلاب های دیگری بعد از گذشت چهار دهه در سالهای ۱۸۳۰ و ۱۸۴۸ رخ داد که همه کشورهای اروپایی را در بر گرفت .
- انقلاب روسیه هم در اکتبر ۱۹۱۷ م در روسیه رخ داد اگرچه رویکرد آن چپ و سوسیالیستی بود و با دیگر انقلاب های اروپایی متفاوت بود اما چون رویکرد آن سکولار و دنیوی بود متعلق به فرهنگ غرب بود .
- بعضی انقلاب های دیگر و جنبش های آزادیبخش قرن بیستم نیز از انقلاب های مدرن تقلید کرد .
- فرهنگهایی هم که در دوره استعمار مقهور و مرعوب فرهنگ غرب شده بود راه حل چالش های خود را در پیوستن به جوامع غربی می دانستند .
- اما الگوی انقلاب اسلامی ایران فقه سیاسی ، اجتماعی شیعی بود که به کمک آن به حل چالش های خود پرداخت و با بازگشت به هویت اسلامی خود حتی راه حل ها و فرصت جدیدی را برای حل بحران های علمی - معرفتی و معنوی به جهان غرب ارائه و نشان داده است .

گفتگو کنید : ..... صفحه ۱۲۵ .....

به نظر شما مهم ترین شباهت و تفاوت انقلاب فرانسه و انقلاب اسلامی ایران چیست ؟

جواب : شباهت : هر دو خواستار تغییر وضع موجود و یک شیوه نوین ساختار سیاسی بودند . تفاوت : انقلاب فرانسه با آرمان های سکولار و دنیوی شکل گرفت اما انقلاب اسلامی ایران با آرمان و ارزش های اسلامی شکل گرفت.

تأثیرات انقلاب اسلامی ایران بر جهان اسلام ..... صفحه ۱۲۶ و ۱۲۸ .....

- دولتمردان و روشنفکران جهان اسلام قبل از انقلاب اسلامی مسائل و مشکلات جامعه خود و جهان اسلام را با یکی از دو رویکرد های زیر حل می کردند :
- رویکرد اول : (روشنفکران نسل اول) مشکل خود و جهان اسلام را ناشی از عقب ماندگی تاریخی از جوامع غربی می دانستند و برای خارج شدن از موقعیت پیرامونی کشور از حمایت های بلوک غرب استفاده کردند و دیدگاه لیبرالیستی یا سرمایه داری داشتند.
- رویکرد دوم : (روشنفکران نسل دوم) مسائل و مشکلات جامعه خود و جهان اسلام را ناشی از سلطه لیبرالیسم غربی می دانستند . به همین دلیل برای حل این چالش از اندیشه های کمونیستی ، مارکسیستی و سوسیالیستی کمک گرفتند و به مبارزه با غرب پرداختند .

● تا پیش از انقلاب اسلامی هرکدام از کشورهای کوچک و بزرگ مسلمان به یکی از این دو رویکرد گرایش پیدا کردند که یا مورد حمایت بلوک شرق و یا مورد حمایت بلوک غرب قرار گرفتند در این رابطه به مسئله فلسطین و اسرائیل اشاره شده است برخی کشورها که مورد حمایت بلوک غرب بودند اسرائیل را به رسمیت شناختند و به سازش با دولت غاصب اسرائیل پرداختند و برخی که مورد حمایت بلوک شرق بودند جبهه پایداری و مقاومت را به وجود آوردند. گروههای مبارز فلسطین به ناچار به بلوک شرق پیوستند که برخی از آنها هویت مارکسیستی و برخی هویت ناسیونالیستی داشتند. آنهایی که هویت مارکسیستی هیچ جایگاهی برای اعتقادات دینی قائل نشدند و آنهایی که هویتی ناسیونالیستی داشتند اسلام را پدیده ای عربی می دانستند.

● دولت اسرائیل که مورد حمایت بلوک غرب بود از حمایت مالی غرب برخوردار بود و مجهز به تسلیحات آمریکایی و اروپایی بود و گروههای مبارز فلسطین با سلاح های روسی می جنگید.

● تا زمانی که رهبر مصر جمال عبدالناصر که هویت ناسیونالیسم عربی داشت گروههای مبارز فلسطینی به حرکت خود ادامه دادند اما با مرگ او انورسادات رئیس جمهور وقت مصر شد که با امضای قرارداد کمپ دیوید دولت اسرائیل را به رسمیت شناخت و این موجب تضعیف گروههای مبارز فلسطینی در جبهه پایداری و مقاومت شد.

● انقلاب اسلامی الگوی جدیدی را در برابر با امت اسلامی قرار داد و افق جدیدی را فرا روی جهان سوم قرار داد انقلاب اسلامی نه تنها بزرگترین حامی اسرائیل (شاه) را سرنگون کرد بلکه از همان ابتدا راهکاری را برای مبارزه با صهیونیسم بین الملل ارائه داد.

● سه تاثیر انقلاب اسلامی بر جهان اسلام: انقلاب اسلامی با الگو گرفتن از فقه سیاسی اجتماعی شیعه اولاً مشروعیت اسرائیل را در قرار داد کمپ دیوید به رسمیت نشناخت و ثانیاً مبارزه خود را در برابر اسرائیل با توکل به خدا و قدرت الهی آغاز کرد. ۲- شکل گیری جنبش های اسلامی از جمله جنبش انتفاضه در فلسطین و نیز جنبش جهاد اسلامی افغانستان در برابر حکومت وابسته به بلوک شرق ۳- تشکیل جبهه نجات اسلامی در الجزایر و پیروزی اسلام گرایان در انتخابات ۱۹۹۰.

● مهم ترین تاثیر انقلاب اسلامی بر جهان اسلام: ایجاد جنبش ها و حرکتها و انقلاب های مردمی در کشورها عربی در سال ۱۳۸۹ که تاکنون باعث سرنگونی چهار قدرت عربی شده است که پس از گذشت سه دهه از انقلاب اسلامی رخ داد و می توان به همان انقلاب هایی که پس از گذشت چهار دهه از انقلاب فرانسه که در کشورهای اروپایی در سال ۱۸۳۰ و ۱۸۴۸ رخ داد تشبیه کرد. جوامع غربی این انقلاب ها را بهار عربی نامیدند به این معنی که این کشورها خواستار حکومت غربی و سکولار هستند. در حالیکه چون این حرکت ها از سوی اسلام گرایان بوده و باعث به قدرت رسیدن اسلام گرایان شده این انقلاب ها حکایت از بیداری اسلامی است.

● بیداری اسلامی حاصل چیست؟ بیداری اسلامی حاصل انتقال بیداری از سطح نخبگان به مردم و فرهنگ عمومی است.

● انقلاب اسلامی از طریق بیداری اسلامی الگوی جدیدی را فرا روی امت اسلامی و جهان اسلام قرار داده است.

● اگر بیداری اسلامی در سطح جهان اسلام تحقق یابد ما به سمت نظامی پیش می رویم که بر مدار فقاقت و عدالت سازمان می یابد فارغ از الزامات قدرتهای قومی و قبیله ای.

● امام خمینی در وصیت نامه الهی و سیاسی خود تشکیل دولتهای اسلامی با جمهوری های آزاد و مستقل را برای آینده ی کشورهای مسلمان ترسیم کردند.

در باره تفاوت حرکت اجتماعی نخستین بیدارگران اسلامی با حرکت‌های اخیر بیداری اسلامی گفتگو کنید :

جواب: نخستین بیدارگران اسلامی، اندیشمندان و عالمانی بودند که برای حفظ استقلال و عزت جهان اسلام به دنبال اصلاح رفتار حاکمان جوامع اسلامی بودند. اما بیداری اسلامی در جهان امروز، حاصل انتقال بیداری از سطح نخبگان به مردم و فرهنگ عمومی جهان اسلام است و در صورت تحقق بیداری اسلامی، نظامی بر اساس فقاقت و عدالت شکل خواهد گرفت.

..... صفحه ۱۳۰ تا ۱۳۲ ..... جغرافیای فرهنگی جهان جدید

● آرمان و ارزش های انقلاب اسلامی بر طبق آموزه های قرآن: ۱- دفاع از عزت و اقتدار جهان اسلام ۲- حمایت از مظلومان و مستضعفان جهان اسلام ۳- فطرت همه انسانها را مخاطب پیام خود قرار داده و حل مشکلات علمی و معرفتی و دینی و معنوی بشریت را در محدوده رسالت خود قرار داده است.

● امام خمینی در نامه ای که برای گورباچف آخرین رئیس جمهور شوروی سابق نوشتند ابتدا اشکالات علوم تجربی و عقلی آنها را بیان کردند و ضمن اینکه فروپاشی شوروی سابق را پیش بینی نمودند از او خواست که نخبگان تیز هوش خود را به ایران بفرستد تا اینکه **حکمت اسلامی و فلسفه اسلامی** بیاموزند.

● انقلاب اسلامی با ارزش ها و آرمانهای خود نه تنها باعث ایجاد **انقلاب ها و جنبش هایی در جهان اسلام** شد بلکه فرصتی به فرهنگ جوامع غیر غربی داد که فرهنگ خود را در عرصه جهانی آشکار کنند و از همه **مهم تر چالش ها و بحران علمی و معرفتی - دینی و معنوی غرب را نیز آشکار ساخت** زیرا ارزش ها و آرمانهای انقلاب اسلامی موجب شد که دین به زندگی شخصی و فرهنگ عمومی جهان غرب باز گردد در نتیجه ارزش ها و آرمانهای غرب بعد از رنسانس ارزش و اعتبار خود را از دست داد پس انقلاب اسلامی ناظر بر **افول سکولاریسم** است از سوی دیگر انقلاب اسلامی بحران علمی و معرفتی غرب را آشکار ساخت و موجب **شکل گیری و گسترش اندیشه پست مدرن در غرب** شده است.

● انقلاب اسلامی ایران چگونه جهان دو قطبی قرن بیست را فرو ریخت؟ چون انقلاب اسلامی الگوی جدیدی را فرا روی جهان اسلام و جهان سوم قرار داد در این صورت جهان دو قطبی قرن بیست را فرو ریخت و **قطب بندی جدید فرهنگی** را بوجود آورد.

● اقدامات نخستین غرب جهت مقابله با انقلاب اسلامی: ۱- **کودتای نوژه** به منظور **براندازی حکومت اسلامی ایران** که موفق نشد ۲- **جنگ تحمیلی بین ایران و عراق** در این جنگ عراق مورد حمایت بلوک شرق و غرب قرار گرفت از سلاح های آمریکایی آلمانی روسی و دلارهای نفتی کشورهای عربی برخوردار بود اما ایران به شدت مورد تحریم قرار گرفت که حتی در ابتدایی ترین تجهیزات جنگی مثل سیم خاردار مورد تحریم قرار گرفت.

● جهان اسلام به عنوان قطب جدید فرهنگی: مقاومت انقلاب اسلامی در برابر جهان غرب در دهه نخست نشان داد که بلوک شرق تنها رقیب جهان غرب نیست. بلکه جهان اسلام نیز تهدیدی بر علیه غرب محسوب شده است. به همین دلیل موقعیت جهان اسلام به عنوان **یک قطب فرهنگی** تثبیت شده است.

● **نظریه پایان تاریخ فوکویاما:** بعد از فروپاشی شوروی سابق نظریه پردازان غربی بر اساس **نظم نوین جهانی** جهان را بر مدار **یک قطب** معنا کردند که مرکز آن **بلوک غرب** به شمار می آید اما تاثیر انقلاب اسلامی بر جهان اسلام و جهان سوم و حتی جهان غرب موجب شد انقلاب اسلامی به عنوان **قطب جدید فرهنگی** تلقی شود که در نهایت باعث **باطل شدن این نظریه** شد.

● **تاثیر نظریه جنگ تمدن ها بر انقلاب اسلامی و جهان اسلام:** این نظریه شکل گیری قطب جدید فرهنگی را پذیرفت ولی از یکسو دیگر تمدن ها را در عرض تمدن اسلامی قرار داد در این صورت جایگاه انقلاب و فرهنگ اسلامی را نادیده گرفت از سوی

دیگر با طرح جنگ تمدن ها رویکرد خصمانه جهان غرب بعد از فروپاشی بلوک شرق به دلیل هراسی که نسبت به جهان اسلام پیدا کرده است به سمت جهان اسلام انتقال داد .

● اقتصاد و سیاست جهان غرب که در شرایط فعلی ابعاد جهانی پیدا کرده است نیاز مند مناطق پیرامونی است جهان غرب برای اینکه بتواند به انباشت ثروت و قدرت پردازد چاره ای جز این ندارد که جوامع پیرامونی را به **ضعف و عقب ماندگی** و **وابستگی اقتصادی و سیاسی** تبدیل کند .

دنیای غرب برای تامین نیازهای سیاسی و اقتصادی و جبران بحران های معنوی و معرفتی خود این اقدامات را بر علیه جهان

اسلام انجام داده است : ۱- مقابله نظامی و سیاسی در مورد کشورهایی مثل ایران - عراق و افغانستان و .... ۲- تحریم و محاصره اقتصادی توسط سازمانهای بین المللی در مورد کشورهایی مثل ایران ۳- تبلیغ عرفان های کاذب و نوظهور برای پر کردن خلاء معنوی در غرب ۴- ارائه تصویر خشن و غیر عقلانی از فرهنگ اسلامی از طریق سازماندهی و شکل دهی جریان های تروریستی وهابی ۵- ارائه تفسیر سکولار از اسلام و حمایت از اسلام آمریکایی در مقابل انقلاب اسلامی ۶- جنگ رسانه ای همه جانبه در برابر با حرکت فرهنگی جهان اسلام ۷- ایجاد اختلافات فرقه ای و مذهبی برای تضعیف جهان اسلام .

تامل کنید : ..... صفحه ۱۳۳ .....

به نظر شما ، جهان اسلام در برابر محدودیت هایی که جهان غرب ایجاد می کند چه فرصت هایی دارد ؟ در باره ی فرصت ها و محدودیت های پیش روی جریان بیداری اسلامی تامل کنید .

جواب: بحران هویت معنوی در جهان غرب و افول سکولاریسم فرصتی است تا جهان اسلام با ارائه ی ارزش های اسلامی بر اساس عقلانیت نظری و عملی ، نفوذ خود را در جامعه جهانی افزایش دهد یکی از محدودیت های اصلی ، مشکلات و شرایطی است که پس از بیداری اسلامی در کشورها رخ داده است که باعث مشکلات اقتصادی برخی از آنها شده است .